

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 01.02.2018
Kabul Tarihi / Date Accepted : 25.02.2019
Yayın Tarihi / Date Published : 11.03.2019

<https://dx.doi.org/10.17240/aibuefd.2019.19.43815-538307>

AKILCI DUYGUSAL DAVRANIŞÇI TERAPİYE DAYALI PSİKO-EĞİTİM PROGRAMININ İLKOKUL ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNE ETKİSİ*

Ali ÇEKİÇ¹, Ahmet BUĞA², Aykut KUL³, Gülsüm ŞAP⁴

ÖZ

Bu araştırmada, Akılcı-Duygusal-Davranışçı Terapiye (ADDT) dayalı psiko-eğitim programının çocukların saldırganlık düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırmada ön test, son test ölçümlü yarı deneysel desen kullanılmıştır. Çalışma grubu ilkökul üçüncü ve dördüncü sınıfta öğrenimlerine devam eden Saldırganlık Ölçeği'nden (SÖ) ortalamasının bir standart sapma (ss=3,62) üzerinde puan alan öğrencilerden oluşturulmuştur. Deney grubuna (n=8) dokuz oturumluk saldırgan davranışların azaltılmasına yönelik bir psiko-eğitim uygulanırken, kontrol grubu (n=8) ile herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre psiko-eğitim programının; çocukların saldırganlık düzeylerinin azalmasında, bir anlamda öfkelerini kontrol etme ve saldırgan olmayan yollarla ifade etme becerilerini kazandırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuçlar ilgili alan yazını destekler niteliktedir.

Anahtar Kelimeler: Akılcı-Duygusal-Davranışçı Terapi, Saldırganlık

THE EFFECT OF PSYCHOEDUCATION PROGRAM BASED ON RATIONAL EMOTIONAL BEHAVIORAL THERAPY ON PRIMARY SCHOOL STUDENTS' AGGRESSIVENESS LEVELS

ABSTRACT

In this research, the effects of a psycho-education program based on the Rational-Emotive-Behavioral Therapy (REBT) on the aggression levels of children were investigated. Pretest-posttest quasi-experimental research design was used. The sample of the study consisted of 3th and 4th graders, whose scores on the Aggression Scale were one standard deviation (sd=3.62) above the average. A nine-session psycho-education program targeting at decreasing aggressive behaviors was implemented in the experimental group (n=8), while no studies were carried out in the control group (n=8). The findings of the research revealed that aggression level of children decreased and that the program was found to be effective in cultivating skills regarding anger control and expressing themselves in non-aggressive ways by decreasing their aggressive behaviors. These findings support the relevant literature.

Keywords: Rational Emotive Behavioral Therapy, Aggression, Children

* Bu çalışma Slovenya'da düzenlenen 47. Congress of the European Association for Behavioural and Cognitive Therapies kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Gaziantep Üniversitesi, alicekic@gantep.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-7893-268X>

² Gaziantep Üniversitesi, buga@gantep.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-9598-2451>

³ Gaziantep Üniversitesi, aykutkul92@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-2851-2222>

⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, gulsumsap@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-1887-4027>

1.GİRİŞ

Öfke duygusu, korku ve sevgi gibi en temel duygulardandır. Öfke insanlıkla birlikte milenyumda doğru yaptığı yolculuğunda bazen bir silah bazen de bir araç olmuştur. İstenmeyen koşullar için yıkıcı bir özellik gösteren öfke duygusu, sosyal adaletsizlikle mücadele gibi farklı konularda da üretken bir özellik gösterebilir (Shrand & Devine, 2013). Fizyolojik, bilişsel ve psikolojik özellikleri barındıran öfke duygusunun ırk, sınıf, cinsiyet ve din gibi faktörlerden de etkilendiği bilinmektedir (Kim, 2013).

Araştırmacıların pek çoğu öfkenin temel nedenini engellenme olarak açıklamışlardır (Gençtan, 1984; Köknel, 2005; Lerner, 1989). Nitekim Türk Dil Kurumu (TDK) da öfkeyi, engelleme, incinme veya gözdağı karşısında gösterilen saldırganlık tepkisi olarak tanımlamıştır (Erişim, 09.11.2015). Özer (1994) ise öfkenin temelinde düşüncelerin yer aldığını, özellikle mükemmeliyetçilik, başkaları tarafından onaylanma düşüncesi ve başkalarının gözünde kişilik değerinin düşmemesi gerektiği inancının olduğunu belirtmiştir. Gupta'ya (2005) göre öfkenin nedenlerini doğrudan ve dolaylı nedenler olmak üzere iki başlık altında incelemek mümkündür:

“Doğrudan nedenler; istek ve amaçlarınızı yerine getirmede bir engelle karşılaşılmaması, çevrenizdeki insanların beklentilerinize uygun davranmaması, birilerinin görüşlerinize katılmaması, karşı çıkması ve eleştirmesi, etkileşim içinde olduğunuz kişilerin sizin ihtiyaçlarınızı ve sorunlarınızı göz ardı etmesi, insanların verdikleri sözde durmaması ve bazı kişilerin sizi mali konularda (malın temini, malların kalitesi ve eşya tamiri) aldatması şeklinde ifade edilmiştir. Dolaylı nedenler ise; öfkeyi doğrudan uyardıran ama bireyin öfke durumlarını arttıran durumlardır. Örneğin yediğimiz yemekler, okuduğumuz kitaplar ve hatta cinsel yaşamımızdır.”

İnsanlarda öfke duygusuna neden olan pek çok kaynak bulunmaktadır. Fakat bu duygunun sonuçlarının ele alınması daha çok önem arz etmektedir. Öfkenin kontrol edilememesi ya da uygun olmayan yollarla ifade edilmesi sonucu ortaya çıkan şiddet ve saldırganlık günümüzde her kesimden insanı çeşitli şekillerde etkilemektedir. Artan şiddet ve saldırganlık olaylarından en çok etkilenenler arasında ilköğretim ve lise çağındaki öğrenciler de yer almaktadır (Yavuzer, 2011). Örneğin Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) (Erişim, 31.10.2015) 2010-2014 yılları arasında güvenlik birimlerine yaralama, hırsızlık ve mala zarar verme gibi suçlardan getirilen çocuk sayısının sürekli artarak iki yüz doksan bin gibi bir rakama ulaştığını belirtmiştir. Yine bu çocukların neredeyse yarısının (% 42,4) 12 yaş ve altında olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında artan sanayileşme, köyden kente göç, sosyal ve ekonomik problemler, medya, işsizlik ve ailede ortaya çıkan boşanma, aile içi şiddet gibi birçok problemin etkili olduğu söylenebilir (Johnson ve Johnson, 1995; Türkiye İstatistik Kurumu, Erişim 31.10.2015; Yörükoğlu, 1998).

Çocuklarda öfke ve buna bağlı ortaya çıkan saldırgan davranışlar bebeklikten yetişkinliğe kadar farklı şekillerde görülebilmektedir. Bu farklılıklar okul çağına da devam etmektedir (Wolf, 1999). Daha çok çocuğun sağlık, açlık-tokluk ve yorgunluk gibi içsel faktörler ile ailenin büyüklüğü, evde başka çocuk veya yetişkin ziyaretçilerin olup olmaması gibi dışsal faktörlerden etkilenmekte ve erkek çocuklarda kız çocuklarına göre daha fazla görülmektedir (Goodenough, 1931). Kuşkusuz bu öfke patlamalarının doğru yönetilmesi önemlidir. Bu konuda hem anne babalara hem de okulla birlikte başta okul psikolojik danışmanları olmak üzere öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Öfke duygularını düzenlemekte ve sağlıklı yollarla ifade etmekte zorlanan veya başarısız olan çocuklarda akademik başarıda düşüş, kişilerarası çatışmalar ve sözel veya fiziksel yaralanmalar görülebilir (Kaplan, 2007).

Bu bağlamda öfke ve sonucu olarak saldırganlık konularının erken dönemlerde ele alınması gerektiği söylenebilir. Nitekim Farrington, Loeber ve Van Kammen (1990) ve Kazdin (1995)'e göre, ergenlik dönemi ve öncesinde görülen ve tedavi edilmeyen davranış problemleri ileriki yıllarda madde bağımlılığı, evlilik problemleri, düşük okul ve iş uyumu ve diğer anti sosyal davranışlara neden olabilmektedir. Köknel (2000)'e göre de saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri, öfke, kaygı, korku gibi duygu durumlarının sonucudur. Öfkelenmek son derece doğal, normal ve hayatın kaçınılmaz bir parçasıdır (Hankins ve Hankins, 1998). Ne zaman öfkeleneceğimizi kontrol edemeyiz fakat öfkenin yoğunluğunu, ne kadar süreceğini ve öfke ile neye ulaşmak istediğimizi kontrol edebiliriz. Bu nedenle çocukların öfkeyi doğru ifade edebilmeleri ve öfke ile başa çıkabilme becerilerini kazanmaları oldukça önemlidir.

Ayrıca yapılan araştırmalar çocuklukta ve ergenlikte görülen davranış bozukluğu problemlerinin tedaviye karşı dirençli ve oldukça dayanıklı olduğunu ortaya koymaktadır (Kazdin,1995; Loeber, 1990; McMahan, 1994; Akt; Whitfield, 1999). Çocuklukta müdahale edilmeyen bu tip davranış bozuklukları ergenlik ve ergenlik sonrasında ortaya çıkabilecek suç davranışları, madde bağımlılığı, evlilik problemleri, düşük okul ve iş uyumu ve diğer anti-sosyal davranışlar açısından yüksek risk oluşturmaktadır (Farrington, Loeber ve Van Kammen, 1990; Kazdin, 1995;). Ögel, Tarı ve Eke (2005)'ye göre şiddet davranışı için en önemli risk faktörlerinden birisi de öfke kontrolünün yetersizliği ve sık öfke patlamaları yaşamaktır. Köknel (2000)'e göre de saldırgan davranışlar ve

şiddet eylemleri, öfke, kaygı, korku gibi duygu durumlarının sonucudur. Bu bağlamda özellikle erken dönemlerde etkili programlar geliştirilerek önleyici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların özellikle okul ortamlarında uygulanması gerektiği söylenebilir.

Gelişimsel bir süreç içerisinde ortaya çıkan öfke patlamalarının ve saldırganlık davranışlarının kontrol edilmesi, bu tip davranışlarının çocuklarda kronikleşmesinin önlenmesi için çocukluk döneminde yapılacak müdahale programları son derece önemlidir. İlkokul çağı çocuklarına beceri kazandırmayı amaçlayan bu çalışma, hem çocukların öfke duygularını düzenlemelerine hem de öfkenin kronikleşip ileride büyük disiplin problemleri, suça bulaşma gibi, davranış problemlerine dönüşmesini de engelleyeceği düşünülmektedir. Bu bağlamda özellikle erken dönemlerde etkili programlar geliştirilerek önleyici çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışma ilkokul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileri ile yapılmıştır.

Akılci Duygusal Davranışçı Terapi ADDT'nin psiko-eğitim uygulamaları olarak da adlandırılan Akılci Duygusal Eğitim (ADE) özellikle okul gibi grup uygulamalarının daha etkili ve verimli olduğu ortamlarda sıklıkla kullanılmaktadır. ADE'nin önemli artlarından biri çocuk ve ergenler gibi farklı grupların gelişim düzeylerine göre kolaylıkla yapılandırılabilmesidir. Bu da bu yaklaşımın okul psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri kapsamında önleyici bir psikolojik eğitim programı olarak uygulanabilir bir nitelikte olduğunu göstermektedir. ADE'nin okul ortamında başarılı bir yöntem olarak kabul görmesinin başlıca nedenleri, eğitici bir doğaya sahip olması, bireylere olumlu zihinsel sağlık kavramlarını öğretmek onların kendi kendilerine yardım edebilmelerini sağlaması olarak ifade edilebilir (Knaus, 2001; Knaus, 2004; Vernon, 2004). Bu noktada okullarda yapılacak önleme çalışmalarında bilişsel davranışçı yaklaşımların temel alındığı psiko-eğitimsel çalışmaların yapılmasının katkı sağlaması beklenmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı ADDT'ye dayalı bir psiko-eğitim programının ilkokul üçüncü ve dördüncü sınıfa devam eden çocukların öfke duygularını azaltmak ve saldırganlık davranışlarını kontrol ederek daha uygun yollarla ifade edebilme becerisi kazandırmaktır. Bu amaç doğrultusunda ADDT temelli bir psiko-eğitim programı geliştirilmiş, programın çocukların saldırgan davranışlarını azaltmadaki etkililiği sınanmıştır.

2. YÖNTEM

Akılci Duygusal Davranışçı Terapiye (ADDT) dayalı psiko-eğitim programının çocukların saldırganlık düzeylerine etkisinin incelendiği bu araştırma; deney ve kontrol gruplu yarı deneysel bir çalışmadır. Araştırmada ön-test ve son-test ölçümlü, deney ve kontrol gruplu 2x2'lik split-pot, faktöriyel (karışık) desen kullanılmıştır (Büyüköztürk, 2007). Bu desende birinci faktör bağımsız işlem gruplarını (deney ve kontrol) gösterirken, diğer faktör bağımlı değişkene ilişkin farklı koşullardaki tekrarlı ölçümleri (ön-test ve son-test) göstermektedir.

Tablo 1.

Araştırma Deseni

Gruplar	Ön-test	İşlem	Son-test
Deney	SÖ	Psiko-eğitim Programı (ADDT Temelli)	SÖ
Kontrol	SÖ	-	SÖ

Deney öncesi her iki gruba "Saldırganlık Ölçeği" (SÖ) uygulanmış, dokuz oturumluk psiko-eğitim uygulamasının ardından ölçekler deney ve kontrol gruplarına tekrar uygulanmıştır.

Deney grubuna Çekiç ve Murat (2011) tarafından geliştirilen ve sekizinci sınıflar üzerinde etkililiği sınanan ve çalışma kapsamında çocuklar için tekrar gözden geçirilerek revize edilmiştir. Bu amaç kapsamında ilkokulda çalışan bir psikolojik danışman tarafından program incelenmiş ve önerileri doğrultusunda programın dili sadeleştirilmiş, etkinlikler çocukların ilgisini çekebilecek, eğlenceli ve drama gibi davranışsal etkinliklere dönüştürülmüştür. Böylece çocukların hem öfke duygularını tanımaları, öfke duygularını düzenleme becerisi kazanmaları ve bunun sonucunda da davranışçı deneylerle öğrendiklerinin kendi yaşamlarına taşınmaları amaçlanmaktadır. ADDT'ye göre insanların bir duruma, kişiye veya olaya karşı gösterdikleri davranışsal tepkileri kontrol eden ya da yönlendiren temel nokta düşüncelerimizdir. Durumu, olayı ya da kişileri değerlendirirken yaptığımız hatalar sonucunda ortaya çıkan davranışlarımız ruh sağlığımızın da bozulmasına zemin hazırlamaktadır (Corey, 2015). Bu sebeple ADDT'nin temel ilkeleri çerçevesinde çocuklar için yeniden yapılandırılan psiko-eğitim programı aynı psikolojik danışman tarafından ilkokulda uygulanmıştır. Kontrol grubuyla herhangi bir uygulama yapılmamıştır.

2.1. Deney ve Kontrol Gruplarının Oluşturulması

Deney ve kontrol gruplarının belirlenmesi amacıyla Bursa ilinde bir ilkokulda 2016-2017 eğitim-öğretim yılında üçüncü ve dördüncü sınıflara devam eden 216 öğrenciye SÖ uygulanmıştır. Ölçme aracından ortalamanın ($X=16,39$) yaklaşık bir standart sapma ($ss=3,62$) üzerinde puan alan öğrencilerle görüşme yapılarak programın amacı, içeriği ve süreci hakkında bilgi verilmiştir. Bu öğrencilerden ortak gün ve saat ayarlanabilen ve programa katılmak için ailesinden izin alarak gönüllü olan 16 öğrenci çalışmaya dâhil edilmiştir. Öğrenciler deney ve kontrol gruplarına cinsiyet ve sınıf düzeyleri dikkate alınarak random olarak dağıtılmışlardır. Deney gurubu beş erkek, üç kız toplam sekiz öğrenciden oluşurken, kontrol grubu dört erkek, dört kız toplam sekiz öğrenciden oluşmaktadır. İlkokul üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencilerinden oluşan katılımcıların yaşları sekiz ile 11 yaş aralığındadır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmada Şahin (2004) tarafından ilkokul öğrencilerine yönelik geliştirilen Saldırganlık Ölçeği (SÖ) kullanılmıştır. Ölçek uygulamaları sırasında çocukların ölçeği anlamakta ve cevaplamakta herhangi bir sorun yaşamadıkları gözlenmiştir. SÖ 13 maddeden oluşmakta ve sadece toplam puan vermektedir. Ölçek üçlü dereceleme ölçeği şeklinde düzenlenmiştir. Seçeneklerden “Hep yaparım” a 3 puan, “Ara sıra yaparım” a 2 puan, “Hiç yapmam” a 1 puan verilerek, toplam puan hesaplanmaktadır. Ölçekten toplam “saldırganlık” puanı elde edilmektedir. Ölçekten alınabilecek en yüksek toplam puan 39, en düşük toplam puan 13’dür. Değerlendirmede, grubun ortalamasının bir standart sapma üstünde puan alanlar saldırgan olarak tanımlanmaktadır.

SÖ Cronbach Alfa katsayısı .77 olarak bulunmuştur. Ölçeğin test-tekrar test yöntemi ile hesaplanan korelasyon katsayısı ise .71 ($p < .01$) olarak hesaplanmıştır. Bu çalışma kapsamında 216 kişiden elde edilen veriler üzerinde yapılan Cronbach Alfa katsayısı ise .82 olarak bulunmuştur. Elde edilen iç tutarlılık ve kararlılık düzeylerine bağlı olarak, ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yeterli olduğu görülmektedir.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma verileri analiz edilmeden önce verilerin normal dağılım gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu amaçla yapılan normallik testi sonucuna göre deney grubu ön-test ile kontrol grubu ön-test ve son-test puanları normal dağılım göstermemiştir ($p < .05$). Elde edilen değerlerin deney grubu son-test dışında normal dağılım göstermemesi ve çalışma grubunun 30 kişiden daha az olması dolayısıyla analiz için non-parametrik testlerin kullanılmasına karar verilmiştir (Corder & Foreman, 2014). Bu doğrultuda gruplar arası farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için Mann-Whitney U Testi, grup içi farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek için ise Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi kullanılmıştır. Analizler ise SPSS 20.0 programı ile yapılmıştır. Araştırmada tüm analizler için anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

2.4. Psiko-eğitim Programının Uygulanması

ADDT’ ye dayalı geliştirilen psiko-eğitim programının çocukların saldırganlık düzeyleri üzerinde etkili olup olmadığını belirlemek amacıyla Bursa İli Merkez Nilüfer İlçesi’nde bir devlet ilkokulunda uygulama yapılmıştır. Eğitim programı dokuz hafta boyunca haftada bir gün yaklaşık 40 dakika olarak uygulanmıştır. Akılcı Duygusal Davranışçı Yaklaşımın ilkeleri doğrultusunda geliştirilen psiko-eğitim programının genel işleyişi aşağıda sunulmuştur.

Akılcı Duygusal Psiko-Eğitim Programı: Bu araştırma kapsamında uygulanan psiko-eğitim programı, daha önce Çekiç ve Murat (2011) tarafından sekizinci sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin azaltılmasında etkililiği sınanmış olan programın çocuklar için yeniden uyarlanması ile elde edilmiştir. Bu amaç doğrultusunda program halen ilkokulda çalışan ve 20 yılı aşkın bir süredir okul psikolojik danışmanlığı yapan bir uzmanla beraber çocukların içinde buldukları gelişim dönemi özellikleri dikkate alınarak revize edilmiştir. Psiko-eğitim programının amacı, çocukların öfke duygularını tanımaları ve öfkelerini saldırganca ifade etmek yerine, düşünce-duygu-davranış ilişkisini öğrenerek saldırgan davranışlarını azaltmaktır. Bu amaç doğrultusunda özellikle davranış değişikliklerini sağlamak için araştırmacılar tarafında yazılan çocuklara yönelik hikâyeler ve bu hikâyeleri oturumlar sırasında canlandırmak için drama tekniklerine yer verilmiştir. Bu amaçlarla geliştirilen psiko-eğitim programı dokuz haftadan oluşmaktadır. Programın her bir oturumunun amaçları aşağıda sunulmuştur:

I. Hafta:

- 1-Grup ortamında öğrencilerin kendilerini rahat hissetmelerine ve birbirlerini tanımalarına yardımcı olmak.
- 2-Grup süreci hakkında üyeleri bilgilendirmek ve kuralları belirlemek.
- 3-Grup üyelerinin beklentilerini değerlendirmek.

4-Grup üyeleri arasında güven duygusunun oluşmasına yardımcı olmak.

II. Hafta:

- 1- Grup üyelerinin güven duygusunu arttırmak.
- 2- Öfkenin kaynağını anlamak.
- 3- Öfkenin temel bir duygu olduğunu fark etmek.
- 4- Öfkeyi iyi ya da kötü yapan şeyin bizim davranışlarımız olduğunu göstermek.

III. Hafta:

- 1- Bir öfke tepkisinden önce ortaya çıkan durumsal, bilişsel ve fiziksel ipuçlarının farkına varmayı sağlamak.
- 2- Öğrencilerin öfkeliyken gösterdikleri kendine özgü tepki örüntülerini tanımalarına yardımcı olmak.

IV. Hafta:

- 1- Doğru olan ve olmayan öfke tepkilerini ayırt etmek yardımcı olmak.
- 2- Öfke duygularını ifade etmenin uygun olan yollarını öğrenmek.
- 3- Uygun olmayan öfke tepkilerinin aynı zamanda işe yaramayan tepkiler olduğunu göstermek.

V. Hafta:

- 1- Bir durum hakkında başa çıkma ifadelerini kullanarak kendi kendine konuşmanın duyguları nasıl etkilediğini göstermek.
- 2- Öfkeyi kontrol etmek için kullanılabilir başa çıkma ifadelerini tanımak ve uygulamak.
- 3- Grup içinde öğrenilen başa çıkma ifadelerini günlük yaşamda kullanmak.

VI. Hafta:

- 1- Öğrencilerin öfke yaratıcı durumlarda nasıl tepki verdiklerine ilişkin deneyimlerini paylaşmalarına izin vermek.
- 2- Düşüncelerle duygular arasındaki ilişkileri fark etmek.

VII. Hafta:

- 1- Bir durum hakkındaki düşüncelerin değiştiğinde duyguların da değiştiğini kavramak.
- 2- ABC (Durum-Düşünce- Duygu) modelini kendi yaşamlarında uygulamaları için üyeleri teşvik etmek.

VIII. Hafta:

- 1- Bireylerin kendi düşünce, duygu ve davranışlarından sorumlu olduğunu anlamalarına yardım etmek.
- 2- Öfkeden doğan kişisel sorumluluğu kabul etmek

IX. Hafta:

- 1- Grup oturumlarını gözden geçirme.
- 2- Grubu sonlandırma.

3. BULGULAR

Bu çalışmanın amacı, ADDT temelli psiko-eğitimin çocukların saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda hem deney ve kontrol gruplarının kendi içinde işlem öncesinden sonrasına ön-test ve son-test değişimleri incelenmiş hem de deney ve kontrol gruplarının ön-test ve son-test puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Bu yöntemle deney grubuna uygulanan Akılcı duygusal Psiko-eğitim Programının etkililiği belirlenmeye çalışılmış ve bu etkinin derecesini ortaya koymak için de etki büyüklüğü hesaplanmıştır. Etki büyüklüğünü hesaplamak için şu formül kullanılmıştır (Field, 2009; Akt; Kilmen, 2015):

$$r = \frac{Z}{\sqrt{n}}$$

Yukarıda verilen formül ile elde edilen etki büyüklüğünün yorumlanmasında aşağıdaki kesim noktaları kullanılmaktadır (Cohen, 1998; Akt; Kilmen, 2015). Buna göre elde edilen değer, $0 > r < 0,1$ aralığında ise düşük, $0,1 > r < 0,3$ aralığında ise orta ve $r > 0,5$ ise yüksek düzeyde bir etki büyüklüğünden söz edilebilmektedir.

Araştırmanın bu denencesi test edilmeden önce deney ve kontrol gruplarının işlem öncesi, işlem sonrası SÖ'den elde ettikleri puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Elde edilen değerler Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2.

Deney ve Kontrol Gruplarının Ön-test ve Son-test Puan Ortalamaları ve Standart Sapmaları

Ölçümler Gruplar	N	Ön-Test		Son-Test		
		$\bar{X}$	Ss	$\bar{X}$	Ss	
SÖ	Deney	8	25,50	4,24	16,50	2,83
	Kontrol	8	23,00	2,98	21,88	3,52

Tablo 2 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının SÖ öntest puanlarının birbirine denk olduğu görülürken, sontest puanları açısından deney grubu puanlarında 9 puanlık bir düşüş görülürken kontrol grubu ortalamasındaki düşüşün daha sınırlı olduğu görülmektedir.

Çalışmanın amacı doğrultusunda öncelikle deney ve kontrol gruplarına katılan çocukların SÖ ön-test puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Mann-Whitney U Testi yapılmıştır.

Tablo 3.

Deney ve Kontrol Gruplarının SÖ Ön-test puanlarına ilişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p	r
SÖ	Deney	8	10,19	81,50	18,50	-1,451	0,147	0,51
	Kontrol	8	6,81	54,50				

Tablo 3 incelendiğinde deney ve kontrol gruplarının SÖ [U(16)= 18,50, $p > .05$] ön-test puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu veriler için hesaplanan etki büyüklüğünün ise yüksek olduğu görülmektedir. Çalışmanın amacı doğrultusunda deney ve kontrol gruplarındaki çocukların SÖ son-test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığı da Mann-Whitney U testi aracılığıyla incelenmiştir.

Tablo 4.

Deney ve Kontrol Gruplarının SÖ Son-test Puanlarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	U	Z	p	r
SÖ	Deney	8	5,25	42,00	6,00	-2,751	0,006	0,97
	Kontrol	8	11,75	94,00				

Tablo 4 incelendiğinde SÖ [U(16)= 6,00 $p < .05$] son-test puanları arasında anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır. Elde edilen sonuçlar deney kontrol grubunun işlem öncesi SÖ puan ortalamalarının birbirine denk olduğunu gösterirken 9 haftalık ADDT temelli psiko-eğitim sonrası elde edilen puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Bu veriler için hesaplanan etki büyüklüğünün ise yüksek olduğu söylenebilir. İşlem öncesi ile işlem sonrası arasında gözlenen bu farkın kaynağını belirlemek amacıyla deney ve kontrol gruplarının SÖ'den elde ettikleri ön-test ve son-test puanları Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile incelenmiştir.

Tablo 5.

Deney Grubunun SÖ Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	p	r
SÖ	Negatif sıralar	8	4,50	36			
	Pozitif Sıralar	0	0	0	-2,524	0,012	0,89
	Fark Olmayan	0					

Tablo 5 incelendiğinde deney grubunun SÖ ($z = -2.524$, $p < .05$) ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark gözlenmiştir. Bu veriler için hesaplanan etki büyüklüğünün ise yüksek olduğu söylenebilir. Kontrol grubunda da işlem öncesinden işlem sonrasına grup içi değişim Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile incelenmiştir.

Tablo 6.*Kontrol Grubunun SÖ Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları*

	Grup	N	Sıra Ort.	Sıra Top.	z	p	r
SÖ	Negatif sıralar	5	4,20	21,00	-,423	0,672	0,15
	Pozitif Sıralar	3	5,00	15,00			
	Fark Olmayan	0					

Tablo 6 incelendiğinde kontrol grubunun SÖ ön-test ve son-test puanları arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($z = -.423$, $p > .05$). Bu veriler için hesaplanan etki büyüklüğünün düşük düzeyde olduğu söylenebilir. Deney ve kontrol gruplarının işlem öncesinden işlem sonrasına grup içi değişimlerine ilişkin elde edilen değerler deney grubunda işlem sonrası anlamlı bir değişim görülürken, kontrol grubunda anlamlı bir değişim görülmemektedir. Elde edilen sonuçlardan yola çıkarak, ADDT'ye dayalı psiko-eğitim programının çocukların saldırganlık düzeylerinin azaltılmasında, öfkelerini kontrol edebilmelerinde etkili olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.TARTIŞMA ve SONUÇ

Elde edilen bulgular bu araştırma kapsamında geliştirilen Akılcı Duygusal Davranışçı Terapiye dayalı psiko-eğitim programının çocukların saldırgan davranışlarının azaltılmasında etkili olduğu görülmektedir. Dokuz haftalık eğitim psiko-eğitim programının çocukların öfkelerini kontrol etmelerini, öfkeden kaynaklanan başkalarına veya eşyalara zarar verme davranışlarını uygulama öncesine kıyasla anlamlı bir şekilde azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Toplumda önemli bir problem olarak görülen saldırganlık erken yaşlardan itibaren farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır. Nitekim Sadık (2002) ilkökul çocukları üzerinde yaptığı araştırmasında, arkadaşlarına karşı saldırgan davranışlar, hırsızlık, arkadaşlarıyla kaba ve küfürlü konuşmak, arkadaşlarının eşyalarına zarar vermek gibi saldırgan davranışların çocuklarda sık karşılaşılan problem davranışlar olduğunu ortaya koymuştur. Daha da kötüsü çocukluk dönemi saldırgan davranışları çoğunlukla büyümenin bir parçası olarak görülmekte ve normal olarak algılanmaktadır (Reebye, 2005). Çocuklukta itibaren görülen şiddet içeren ve saldırgan davranışların doğru yönetilememesi, çocuklara bu konuda bilişsel, duygusal ve davranışsal beceriler kazandırılmaması çocukluk çağı saldırgan davranışlarının ergenlikle beraber disiplin problemleri, suça bulaşma, maddenin kötüye kullanımı gibi daha büyük problemlere yol açabilmektedir. Slaby ve Guerra (1998) yaptıkları çalışmada bilişsel faktörlerin ergenlik döneminde görülen saldırgan davranışların önemli bir belirleyicisi olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu nedenle çocuklara yönelik erken dönem psiko-eğitim programlarına okullarda daha fazla yer verilmesi, bu programlarda çocuklara akılcı düşünme becerileri kazandırılması son derece önemlidir. Bu sebeple çocukların günlük yaşamda karşılaştıkları problemlerini saldırgan davranışlar sergilemeden çözebilmeleri için hem öğretmenlerin hem anne babaların problem davranışlarla başa çıkma konusundaki destekleri önemlidir. Bu destek çocukluktan itibaren görülen saldırgan davranışların daha büyük ve kronik problemlere dönüşmesini de engelleyecektir.

Türkiye'de doğrudan Akılcı-Duygusal Davranışçı Yaklaşımı temel alan ve ilkökula devam eden çocuklar üzerinde etkililiği sınanmış deneysel bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak Bilişsel Davranışçı Terapilere dayalı geliştirilen çocuklar üzerinde etkililiği sınanan çalışmalar mevcuttur. İlgili çalışmalar incelendiğinde bu çalışmanın sonuçlarını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Örneğin Özdemir (2015) ilkökul dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri ile yaptığı Bilişsel-Davranışçı Yaklaşımı temel alan müdahale programı sonrası, çocukların saldırganlık düzeylerinin anlamlı bir şekilde azaldığını ortaya koymuştur. Kaplan da (2007) paralel olarak Bilişsel Davranışçı Terapi temelli yaptığı uygulamasının ilkökul beşinci sınıf öğrencilerin öfke ve saldırganlık düzeyleri üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Şahin (2006) ise ilkökula devam eden 10-11 yaş çocukları ile yaptığı uygulamada öfke denetimi eğitimi programının çocukların öfke düzeylerini azaltmada etkili olduğunu ifade etmektedir. Bilişsel Davranışçı Yaklaşım temelli geliştirilen bu çalışma da çocukların saldırganlık düzeylerinin azaltılabildiğini, yani çocuklara daha işlevsel davranışların kazandırılabilirdiğini göstermektedir. Özellikle çocuklara yönelik erken dönemlerde kazandırılan bu gibi becerilerin ergenlik ve sonrasında karşılaşılabilecek risklerle başa çıkmada önleyici etkileri olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmanın sınırlılıklarına bakıldığında ise uygulamaya katılan öğrencilerden dördüncü sınıf olanların mezun olmalarından dolayı izleme çalışmasının yapılamaması olduğu söylenebilir. Bu nedenle yapılacak benzer çalışmalarda izleme çalışmalarının yapılarak uzun dönemli etkilerinin de araştırılması önerilebilir. Bunun yanı sıra alan yazın incelendiğinde akılcı duygusal davranışçı terapi ya da bilişsel davranışçı yaklaşımı temel alan ve özellikle çocuklara yönelik olarak yapılan çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Bu nedenle özellikle küçük yaş gruplarında ve farklı sorun alanlarına yönelik psiko-eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Corder, G. W. & Foreman, D. I. (2014). *Nonparametric statistics: a step-by-step approach (2. Baskı)*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.
- Corey, G. (2015). *Psikolojik danışma, psikoterapi kuram ve uygulamaları*. Çev: Tuncay Ergene. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık
- Çekiç, A. ve Murat, M. (2010). Grupla psikolojik danışmanın ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin öfke ile başa çıkabilme becerilerine etkisi. *Ç. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(3), 41-58.
- Farrington, D. P., Loeber, R., & Van Kammen, W. B. (1990). Long-term universal outcomes of hyperactivity-impulsivity attention deficit and conduct problems in childhood. Robins & Rutter (Ed.). *Straight and devious pathways from childhood to adulthood* (ss. 62-81). Cambridge, England: Cambridge University Press.
- Gençtan, E. (1984). *İnsan Olmak: Varoluşun bireysel ve toplumsal anlamı*. Ankara: Adam Yayıncılık.
- Goodenough, F. L. (1931). *Anger in young children*. Oxford, England: Univ. of Minnesota. (Erişim: 26,01,2018; <http://psycnet.apa.org/record/1932-01577-000>).
- Gupta, M. K. (2005). *Ölümcül Düşman Öfke*. İstanbul: Platform Dağıtım.
- Hankins, G. & Hankins, C. (2009). *Prescription for Anger. Coping with Angry Feelings and Angry People*. New York. (Erişim:10,01,2018; http://books.google.com/books?hl=tr&lr=&id=DEhf_eRLS6MC&oi=fnd&pg=PA1&dq=hankins+and+hankins+prescription+of+anger+&ots=5VBUULrjPp&sig=PZQP5DUx7PDF1Io1RQCTN3hhMUk#PPP8,M1).
- Johnson, D. W. & Johnson, R. T. (1995). *Reducing school violence through conflict resolution*. USA: ASCD
- Kaplan, A. (2007). *Öfke yönetimi becerileri programının ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin saldırganlık düzeyi ve benlik saygısına etkisi*. (Basılmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kazdin, A. E. (1995). *Conduct Disorders in Childhood and Adolescence*. London: Sage Publications.
- Kısaç, İ. (2005). Gençlerin öfkelerini ifade ettikleri hedef kişiler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 25(2), 71-81.
- Kilmen, S. (2015). *Eğitim Araştırmaları İçin SPSS Uygulamaları İstatistik*. Ankara:Edge Akademi
- Kim, S. J. (2013). *Cognitive approaches to literature and culture series : On anger : race, cognition, narrative*. Austin, TX, USA: University of Texas Press.
- Knaus, W. (2001). Rational emotive education. *Journal Theory Into Practice* Volume 16, 1977 - Issue 4: Classroom Dynamics
- Knaus, W. (2004). Rational emotive education: trends and directions. *Romanian Journal of Cognitive and Behavioral Psychotherapies*, 4(1), 9-22.
- Köknel, Ö. (2000). *Bireysel ve toplumsal şiddet*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Köknel, Ö. (2005). *Kaygıdan mutluluğa: kişilik*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Lerner, H. G. (1989). *The dance of anger: A woman's guide to changing the patterns of intimate relationships*. New York: Herper and Row Publishers.
- Loeber, R. (1990). Development and risk factors of juvenile antisocial behaviour and delinquency. *Clinical Psychology Review*, 10, 1-42.
- Ögel, K., Tari, I., & Eke, Y. C. (2006). *Okullarda suç ve şiddeti önleme*. İstanbul: Yeniden Yayınları.
- Özdemir, M. B. (2015). Etkinlik temelli grupla psikolojik danışma müdahale programının çocuklarda öfke ve saldırganlığı azaltmaya yönelik etkileri. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum*, 4(10), 221-236.
- Pekkaya, B. (1994). *Arabulucu yolu ile çatışmalara çözüm bulma, arabuluculuk eğitiminin okullarda uygulanması ve bu eğitimin öğrencilerin benlik gelişimlerine, saldırgan davranışlarına ve algıladıkları problem miktarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Reebye, P. (2005). Aggression during early years: Infancy and preschool. *The Canadian Child and Adolescent Psychiatry Review*, 14(1), 16-20.
- Sadık, F. (2002). İlköğretim 1. aşama sınıf öğretmenlerinin sınıfta gözlemledikleri problem davranışlar. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 1-23.
- Shrand, J. & Devine, L. (2013). *Outsmarting anger: 7 strategies for defusing our most dangerous emotion*. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons.
- Slaby, R. G. & Guerra, N. G.(1998). Cognitive mediators of aggression in adolescent offenders: I. Assessment. *Developmental Psychology*, 24(4), 580-588.
- Şahin, H. (2004). Saldırganlık ölçeği geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *SDÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(3), 180-190.

- Şahin, H. (2006). Öfke denetimi eğitiminin çocuklarda gözlenen saldırgan davranışlar üzerindeki etkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26).
- Türk Dil Kurumu (09.11.2015). Büyük Türkçe Sözlük. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56409af7e8ef93.08600286
- Türkiye İstatistik Kurumu (31.10.2015). Güvenlik birimine gelen veya getirilen çocuklar, 2014. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18525>
- Vernon, A. (2004). Rational emotive education. *Romanian Journal of Cognitive and Behavioral Psychotherapies*, 4(1), 23-37.
- Whitfield, G. W. (1999). Validating school social work: an evaluation of a cognitive- behavioral approach to reduce school violence. *Research on Social Work Practice. Sage Publications*, 9, 399.
- Wolf, S. (2004). *Problem çocuklar ve tedavi*. Çev: Ayhan Oral & Seçkin Kaya. İstanbul: Say Yayınları
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: Okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim*, 192, 43-61.

EXTENDED ABSTRACT

1. Introduction

Most of the researches explained the basis of anger as prevention (Lerner, 2007; Köknel, 2005; Gençtan, 1984). Thus, the Turkish Language Society (TDK) defined anger as aggression reaction towards prevention, offence, or challenge (access, 09/11/2015). Özer (1994) stated that ideas were the basis of anger and claimed that perfectionism led to the feeling of anger, need for approval by others, and avoiding disfavour.

Inability to control anger could have an impact on individuals in different ways in terms of anger and aggression stated in improper ways. Elementary and high school students are highly affected by the increase in acts of violence and aggressive events. For example, The Turkish Statistical Institute (access 31/10/2015), stated that between 2010-2014, children detained from injury, theft, vandalism had increased to two hundred ninety thousand levels. Again, it is seen that almost half of these children (%42.4) were 12 years old or younger. It could be commented that this was caused by increased industrialization, migration from rural to urban, social and economic problems, media, unemployment, divorce in the family, and domestic violence (Johnson and Johnson, 1995; Turkish Statistical Institute, Access 31.10.2015; Yörükoğlu, 1998).

According to Goodenough (1931), burst of anger of children starts when they are two years old. These bursts of anger effected from internal factors such as health of children, hunger-fullness level, and tiredness and external factors such as size of the family, other children at home, or adult visitors follow a decreasing trend until the child is eight years old. Boys have higher rates compared to girls. Undoubtedly, it is important for parents to correctly manage such anger bursts.

According to Farrington, Loeber, and Van Kammen (1990) and Kazdin (1995) untreated behavioral problems before adolescence can cause drug addiction, marriage problems, low school and work compliance, and other anti-social behaviors. According to Köknel (2000) aggressive behaviors and violent acts are results of anger, fear, and anxiety. According to Hankins and Hankins (1998) getting angry is natural, normal, and inevitable part of life. We are unable to control when we are getting angry. However, we can control intensity, duration, and results of anger. These three options can control anger and change the results of anger. Therefore, it is important for children to express anger correctly and acquire mechanisms to cope with it.

In the developmental process, controlling anger bursts and violent behavior, and preventing such behavior to become chronic in children is important to structure preventive programs during childhood. The aim of this study was to investigate the effect of a psychoeducation program based on REBT on children's aggression behaviors. Thus, children are expected to recognize their feelings of anger and to control their feelings of anger and to decrease their aggression behaviors. Early childhood interventions, which may cause problems such as disciplinary problems and crime in children, are important in terms of preventing chronicity of this problem. Therefore, this study was conducted on 3rd and 4th-grade students.

2. Method

This study investigated the effect of Psycho-education programs based on Rational Emotive Behavioral Therapy (REBT) on violence levels of children. The study was a semi-experimental study with experiment and control group. In this study, pre-test, and post-test measurement, 2x2 split pot with experiment and control group, and factorial (mixed) patterns were used (Büyüköztürk, 2007).

To determine experiment and control group, 216 students in 3rd and 4th-grade in 2016-2017 education term in Bursa was applied Aggression Scale (AS). 16 students that achieved approximately 1 standard deviation (SD=3.62) above average (X=16.39) were included in the study. Students were randomly distributed to experiment and control group according to gender and class levels.

In this study, Aggression Scale (AS) developed by Şahin (2004) was used. AS consisted of 13 items and only total point was given. The scale was organized in a three-point scale. Options consisted of "Always" 3-points, "Sometimes" 2-points, and "Never" 1-point. The scale provided the total "aggression" point. Possible lowest score in scale was 13 and possible highest score in the scale was 39. During the evaluation, individuals that had one standard deviation higher than group average were defined as aggressive.

Since the sample group was smaller than 30 participants, it was decided to a non-parametric test for data analysis (Corder & Foreman, 2014). Therefore, the Wilcoxon Marked Sequence Test was used to determine intragroup differences, and the Mann-Whitney U Test was used to determine intergroup differences. Statistical analyses were conducted with SPSS 20.0 program. For all analysis in the study, significance level was determined as .05.

The Psycho-education program applied under the scope of this study was adopted from the program of Çekiç and Murat (2011) that was used to test to reduce aggression levels of eight class students. Accordingly, with the expert that worked in the elementary school and acted as school psychological consultant for 20 years, the program was revised based on developmental period properties of children. The aim of the psycho-education program was to help children to know anger emotions and reducing aggressive behavior by learning idea-emotion-behavior relation rather than expressing anger aggressively. Psycho-education program developed for these purposes consisted of 9 weeks.

3. Findings, Discussion and Results

The aim of this study was to investigate the effect of Psycho-education programs based on Rational Emotive Behavioral Therapy (REBT) on the violence level of children. The hypothesis of this study was calculated before testing experiment and control group, and calculation arithmetic means and standard deviation of AS. When obtained data were investigated, it was seen that AS pre-test points of experiment and the control group were similar. However, in terms of post-test points, experiment group indicated 9-point decrease where the decrease in control group was limited.

Based on the objective of this study, to determine if there was a significant difference between AS pre-test point averages of experiment and control group, the Mann-Whitney U Test was applied. Test results indicated that there was no significant difference between experiment and control group AS [$U(16) = 18,50, p > .05$]. Based on the objective of this study, to determine if there was significant difference between AS post-test point averages of experiment and control group, Mann-Whitney U Test was applied. Test results indicated that there was no significant difference between experiment and control group AS [$U(16) = 6,00, p > .05$]. The results indicated that AS point averages of experiment and control group were similar before the operation, however after 9 weeks of psycho-education programs based on Rational Emotive Behavioral Therapy (REBT), there was a significant difference. To determine the source of this difference before and after the operation, pre-test and post-test points obtained from AS were evaluated with Wilcoxon Marked Sequence Test.

Wilcoxon Marked Sequence Test values showed a significant difference between AS pre-test and post-test points AS ($z = -2.524, p < .05$). Intragroup change in control group before and after the operation was investigated with Wilcoxon Marked Sequence Test The values showed that there was no significant difference between control group AS pre-test and post-test results ($z = -.423, p > .05$). When intragroup changes of experiment and control group before and after the operation were investigated, there was a significant difference in the experiment group after the operation where there was no significant difference in the control group.

Based on the obtained result, it could be commented that psycho-education programs based on Rational Emotive Behavioral Therapy (REBT) could crease aggression level of children and could be effective for the children to control their anger. Anger which is seen as an important problem in the society could appear in different forms starting from early ages. Sadık (2002) worked on elementary school students and indicated that aggressive behavior such as violent behavior against friends, talking rudely with friends, harming materials were most common problematic behavior in children. Solving everyday problems without aggressive behavior, support from teachers and parents to cope with problematic behavior could prevent such behavior in children to become larger and chonical problem.

As for the limitations, it can be said that the most important limitation of the study is that some of the students participating in the practice were fourth grade and that they couldn't be followed up because they graduated. Therefore, it can be recommended to investigate the long-term effects of the follow up studies in similar researches. In addition, when the literature is examined, it is seen that there are few studies based on Rational Emotive Behavioral Therapy or Cognitive Behavioral Approach especially towards children. For this reason, developing and implementing psycho-education programs especially for young age groups and different problem areas may be suggested.